

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет

Затверджую

Т.в.о.декана юридичного факультету
Валентина СЛОМА
« 29 » _____ 2025 р.

Затверджую

Проректор з науково-педагогічної
роботи **Віктор ОСТРОВЕРХОВ**
« 29 » _____ 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «Правові системи сучасності»

ступінь вищої освіти – бакалавр

галузь знань – D Бізнес, адміністрування та право

спеціальність – D9 Міжнародне право

освітньо-професійна програма – Міжнародне право

Кафедра адміністративного права та судочинства

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практичні заняття (год.)	ІРС (год.)	Тренінг (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Всього (год.)	Екз./ Зал. (сем.)
Денна	1	2	30	30	4	8	48	120	Екзамен, 2

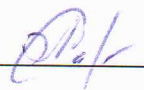
29.09.2025

Робоча програма розроблена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань D Бізнес, адміністрування та право спеціальності D9 Міжнародне право, затвердженої Вченою радою ЗУНУ, протокол № 8 від 26.06.2025 р.

Робочу програму склала доцент кафедри адміністративного права та судочинства, доктор філософії у галузі права Вікторія ІВАНЮК.

Робоча програма розглянута та затверджена на засіданні кафедри адміністративного права та судочинства, протокол № 1 від 26.08.2025 р.

Завідувач кафедри _____ Мар'яна КРАВЧУК

Гарант ОПП _____ Людмила САВАНЕЦЬ

1. Структура робочої програми та навчальної дисципліни «Правові системи сучасності»

Дисципліна «Правові системи сучасності»	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 4	Галузь знань – D Бізнес, адміністрування та право	Нормативна дисципліна Мова навчання: українська
Кількість залікових модулів – 4	Спеціальність – D9 Міжнародне право	Рік підготовки: Денна – 1 Семестр: Денна – 2
Кількість змістових модулів – 2	Ступінь вищої освіти – бакалавр	Лекції: Денна – 30 год. Практичні заняття: Денна – 30 год.
Загальна кількість годин – 120		Самостійна робота: Денна – 48 год. Тренінг – 8 год. Індивідуальна робота – 4 год.
Тижневих годин – 8 год. з них аудиторних – 4 год.		Вид підсумкового контролю – екзамен

2. Мета і завдання вивчення дисципліни «Правові системи сучасності»

2.1. Мета вивчення дисципліни. Метою дисципліни «Правові системи сучасності» є вивчення витоків, розвитку, сучасного стану та подальших перспектив розвитку різних правових систем (романо-германської, англо-американської, релігійної, традиційної) з урахуванням загальних тенденцій у розвитку права в світі на сучасному етапі.

Важливим є формування у студентів навичок критичного мислення, розвиток правової ерудиції, здатність орієнтуватися в сучасній політико-правовій реальності, ознайомлення з критеріями класифікації та головними рисами основних правових систем сучасності, особливостями джерел права різних країн, принципами правового аналізу іноземного законодавства.

2.2. Завдання вивчення дисципліни. Для набуття студентами відповідних знань та вмінь визначено наступні завдання: дослідити витoki та історію формування романо-германської, англо-американської, релігійної, традиційної правових систем; виявити причини, що обумовили сучасний стан правових систем шляхом огляду їх історичного розвитку; встановити зв'язки різних правових систем між собою; дослідити структурні особливості романо-германської, англо-американської, релігійної, традиційної правових систем; визначити риси романо-германського права у сучасній правовій системі України.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

СК 01. Здатність критично осмислювати теорії, принципи, методи і поняття міжнародного права, права Європейського Союзу, порівняльного правознавства, враховувати темпоральний чинник та прогнозувати основні напрямки розвитку правових систем.

СК 02. Здатність формувати судження у сфері міжнародного права, права Європейського Союзу, національного права, порівняльного правознавства, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.

СК 05. Здатність аналізувати зміст національних правових норм, інститутів і галузей права у порівняльно-правовому контексті.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни.

Вивчення навчальної дисципліни «Правові системи сучасності» здійснюється на основі здобутих студентами знань з навчальних дисциплін «Теорія держави і права», «Філософія», «Політологія», що зумовлює більш ґрунтовне дослідження основних категорій і змісту функціонування різних правових систем сучасності.

2.5 Результати навчання.

У результаті вивчення дисципліни «Правові системи сучасності» студенти повинні:

РН 03. Знати і розуміти нормативні положення, доктрини і принципи функціонування міжнародної і національних правових систем, здійснювати на цій основі аналіз та кваліфікацію правових явищ, застосовувати міжнародно-правові норми та принципи в національній правовій системі.

РН 05. Здійснювати порівняльний аналіз правових систем, оцінювати і аргументувати їхні недоліки та переваги, знаходити і тлумачити релевантне іноземне законодавство, надавати консультації щодо його змісту і практики застосування, оцінювати та мінімізувати ризики юридично значущих дій з урахуванням множинності правових систем і юрисдикцій.

РН 17. Застосовувати сучасні наукові досягнення у сфері міжнародного права, права Європейського Союзу та національного права, інтерпретувати результати наукових досліджень та використовувати їх у практичній професійній діяльності.

РН 18. Передбачати наслідки юридично значущих дій і рішень для окремих фізичних, юридичних осіб і держави.

3. Зміст дисципліни «Правові системи сучасності»

Змістовий модуль 1. Характеристика правових систем сучасності

Тема 1. Правова система: поняття і структура

Поняття “система права” і “правова система”. Структура правової системи та її елементи. Поняття джерела права. Класифікація джерел права за різними критеріями. Матеріальні, соціальні та інші джерела права. Поняття та зміст форми права. Класифікація форм права. Загальні та особливі форми і джерела права. Ототожнення “форми права” і “джерела права” на формально-юридичному рівні.

Тема 2. Класифікація правових систем сучасності

Необхідність і важливість класифікації національних правових систем. Критерії класифікації правових систем. Різні підходи до класифікації правових систем (Р. Давид; К. Цвайгерт, Г. Кьотц; М. Глендон, М. Гордон, К. Осаке; Ю. Тихомиров, М. Марченко, А. Саїдов).

Види критеріїв класифікації національних правових систем. Форми (джерела) права як критерій класифікації правових систем. Правова сім'я. Види правових сімей. Основні та “периферійні” правові системи. Відносний характер класифікації національних правових систем. Зближення та уніфікація національних правових систем. Юридичні засоби уніфікації різних правових систем.

Тема 3. Особливості та характерні риси основних правових сімей сучасності

Загальна характеристика романо-германського, англо-американського, релігійного та традиційного типів правових систем сучасності, їх взаємодія та трансформація. Основні особливості та правові риси сучасних правових систем.

Тема 4. Глобальні тенденції еволюції правових систем

Зміни правової культури, право реалізації правової свідомості українського суспільства в умовах розвитку правової системи країни. Категорія «вестернізація» (С. Кримський, А. Тогінбі, К. Осеке). 12 ознак родових особливостей західної правової традиції (К. Осеке). Глобалізація і її вплив на правові системи світу. Основні типи правових систем. Характеристика архаїчної, модернової та постмодернової правових систем.

Змістовий модуль 2. Джерела права в основних правових системах сучасності

Тема 5. Значення правового звичаю в основних правових системах

Звичай як джерело права. Місце правового звичаю серед інших джерел романо-германського права. Шляхи легітимації звичаю державою. Звичаї на додаток до закону, замість закону, всупереч закону. Роль звичаю у сучасному англосаксонському праві. Ознаки правового звичаю (за В. Блекстоуном). Види правових звичаїв. Звичай у сучасному мусульманському праві. Регулятивна роль традицій.

Тема 6. Роль судової практики в романо-германському, англосаксонському та мусульманському праві

Судова практика в романо-германській правовій сім'ї. Особливості правотворчої діяльності судів. Прецедент як джерело права в англосаксонській правовій сім'ї. Вирішальна роль прецеденту у створенні та функціонуванні права в Англії. Переваги та недоліки прецеденту. Види судових прецедентів: обов'язкові та необов'язкові. Структура судового прецеденту. Принцип обов'язкового дотримання прецедентів. Інститут перегляду (скасування) прецеденту.

Тема 7. Закон як джерело права в основних правових системах

Роль закону в романо-германській правовій сім'ї. Нормативно-правові акти та критерії їх класифікації. Роль конституції та конституційних законів у формуванні романо-германського права. Система законодавства. Кодифікація. Закон як джерело права в англосаксонській сім'ї. Домінуюча роль конституційних законів. Види статутів парламенту. Делеговане законодавство. Переваги та недоліки делегованого законодавства.

Кодифікація і збільшення ролі законодавства в мусульманському праві.

Тема 8. Правова доктрина в романо-германському, англосаксонському та мусульманському праві

Поняття правової доктрини. Її місце в системі джерел романо-германського права. Роль глосаторів та коментаторів у рецепції римського права. Вплив доктрини на законотворчість та правозастосування. Значення доктрини в англосаксонській правовій сім'ї. Роль праць визначних вчених-правознавців у розвитку загального права. Види правових доктрин в англосаксонському праві. Роль правової доктрини в мусульманському праві.

Тема 9. Правові системи, наближені до романо-германської (континентальної) правової сім'ї

Особливості скандинавського права, що наближають його до романо-германської правової сім'ї. Система джерел скандинавського права. Датський та шведський напрямки у розвитку скандинавського права.

Латиноамериканські правові системи. Джерела права в латиноамериканських правових системах. Дуалізм латиноамериканського права. Відмінності латиноамериканських правових систем від романо-германської правової сім'ї.

Особливості японської правової системи, її дуалізм. Поєднання традиційних норм та принципів романо-германського права. Кодифікація японського права XIX-XX століть.

Правові системи соціалістичних країн. Основні джерела соціалістичного права, їх подібність до джерел романо-германського права. Закон у системі джерел соціалістичного права. Взаємозв'язок законів з іншими нормативно-правовими актами.

Тема 10. Релігійні правові системи

Багатофункціональний характер релігійних правових систем. Іудейське право. Риси, що відрізняють його від інших релігійних правових систем. Принципи іудейського права: поняття та види. Джерела іудейського права. Особливості взаємодії іудейського релігійного права із сучасним світським правом Ізраїлю.

Загальна характеристика індуського права. Джерела індуського права. Специфіка взаємодії релігійного індуського права із сучасним світським правом Індії. Кодифікація індійського права під впливом англійського права. Рецепція англійського права.

Канонічне право, його джерела. Вплив канонічного права на становлення романо-германського та загального права.

Тема 11. Традиційні правові системи

Правова система Китаю, її особливості. Основні засади китайського права: конфуціанство, легізм. Кодифікація китайського права. Сучасне право Китаю. Правові системи країн Африки: загальні особливості. Основні джерела права. Вплив європейського права на правові системи країн Африки.

Тема 12. Змішані правові системи.

Проблеми класифікації змішаних правових систем. Країни, що відносяться до змішаної правової системи, їх загальна характеристика на прикладі В'єтнаму, Таїланду, Сінгапуру. Субнаціональні правові системи: підходи до визначення.

Тема 13. Типологічні особливості правової системи України

Основні риси постсоціалістичних правових систем. Перехідний характер правової системи сучасної України. Особливості нормативно-правових актів. Процес зближення правової системи України з романо-германською правовою сім'єю.

4. Структура залікового кредиту дисципліни «Правові системи сучасності»

№ теми	Назва теми	Кількість годин					Контрольні заходи
		Лекції	Практичні заняття	Індивідуальна робота	Тренінг	Самостійна робота	
Змістовий модуль 1. Характеристика правових систем сучасності							
1.	Правова система: поняття і структура.	2	2	2	4	3	Поточне опитування
2.	Класифікація правових систем сучасності.	2	2			3	
3.	Особливості та характерні риси основних правових систем сучасності.	4	4			3	
4.	Глобальні тенденції еволюції правових систем.	2	2			4	
Змістовий модуль 2. Джерела права в основних правових системах сучасності							
5.	Значення правового звичаю в основних правових системах.	2	2	2	4	4	Поточне опитування
6.	Роль судової практики в романо-германському, англосаксонському та мусульманському праві.	2	2			4	
7.	Закон як джерело прав в основних правових системах.	4	4			4	
8.	Правова доктрина в романо-германському, англосаксонському та мусульманському праві.	2	2			4	
9.	Правові системи,наближені до романо-германської (континентальної) правової сім'ї.	2	2			4	
10.	Релігійні правові системи.	2	2			4	
11.	Традиційні правові системи.	2	2			3	
12.	Змішані правові системи	2	2			3	
13.	Типологічні особливості правової системи України.	2	2			5	
	Всього:	30	30	4	8	48	

5. Тематика практичних занять

Змістовий модуль 1. Характеристика правових систем сучасності

Практичне заняття №1

Тема 1. Правова система: поняття і структура

Мета. Дослідити появу поняття « правова система» та її структурних елементів

Питання для обговорення:

1. Поняття “система права” і “правова система”.
2. Структура правової системи та її елементи.
3. Поняття джерела права.
4. Класифікація джерел права за різними критеріями.
5. Матеріальні, соціальні та інші джерела права.
6. Поняття та зміст форми права.
7. Класифікація форм права.
8. Загальні та особливі форми і джерела права.
9. Ототожнення “форми права” і “джерела права” на формально-юридичному рівні.

Практичне заняття №2

Тема 2. Класифікація правових систем сучасності

Мета. Дослідити підходи до класифікації правових систем сучасності

Питання для обговорення:

1. Необхідність і важливість класифікації національних правових систем.
2. Критерії класифікації правових систем.
3. Різні підходи до класифікації правових систем (Р. Давид; К. Цвайгерт, Г. Кьотц; М. Глендон, М. Гордон, К. Осакве; Ю. Тихомиров, М. Марченко, А. Саїдов).
4. Види критеріїв класифікації національних правових систем.
5. Форми (джерела) права як критерій класифікації правових систем.
6. Поняття «правова сім'я» та її види.
7. Основні та “периферійні” правові системи.
8. Відносний характер класифікації національних правових систем.

Практичне заняття №3-4

Тема 3-4. Особливості та характерні риси основних правових сімей сучасності

Мета. Дослідити головні ознаки правових систем сучасності

Питання для обговорення:

1. Романо-германський тип правової системи.
2. Етапи становлення, формування, характерні риси романо-германської правової системи.
3. Англо-американська правова система.
4. Етапи становлення, характерні риси англо-американської правової системи.
5. Релігійний тип правової системи.
6. Характерні особливості релігійних правових систем.
7. Традиційний тип правової системи.
8. Ознаки традиційного типу правової системи.

Змістовий модуль 2. Джерела права в основних правових системах сучасності

Практичне заняття №5

Тема 5. Глобальні тенденції еволюції правових систем

Мета. Дослідити вплив глобалізації на правові системи світу

Питання для обговорення:

1. Зближення та уніфікація національних правових систем.
2. Юридичні засоби уніфікації різних правових систем.
3. Зміни правової культури, право реалізації правової свідомості українського суспільства в умовах розвитку правових систем країни.
4. Категорія «вестернізація» України. (С. Кримський, А. Тогінбі, К. Осекве).
5. 12 ознак родових особливостей західної правової традиції (К. Осекве).

6. Глобалізація і її вплив на правові системи світу.
7. Основні типи правових систем.
8. Характеристика архаїчної, модернової та постмодернової правових систем.

Практичне заняття №6

Тема 6. Значення правового звичаю в основних правових системах

Мета. Дослідити значення і роль правового звичаю

Питання для обговорення:

1. Звичай як джерело права.
2. Місце правового звичаю серед інших джерел романо-германського права.
3. Шляхи легітимації звичаю державою.
4. Звичай на додаток до закону, замість закону, всупереч закону.
5. Роль звичаю у сучасному англосаксонському праві.
6. Ознаки правового звичаю (за В. Блекстоуном).
7. Види правових звичаїв.
8. Звичай у сучасному мусульманському праві.
9. Регулятивна роль традицій.

Практичне заняття №7

Тема 7. Роль судової практики в романо-германському, англосаксонському та мусульманському праві

Мета. Дослідити значення і роль судової практики в основних правових системах сучасності

Питання для обговорення:

1. Судова практика в романо-германській правовій сім'ї.
2. Особливості правотворчої діяльності судів.
3. Прецедент як джерело права в англосаксонській правовій сім'ї.
4. Вирішальна роль прецеденту у створенні та функціонуванні права в Англії.
5. Переваги та недоліки прецеденту.
6. Види судових прецедентів: обов'язкові та необов'язкові.
7. Структура судового прецеденту.
8. Принцип обов'язкового дотримання прецедентів.
9. Інститут перегляду (скасування) прецеденту.
10. Вплив діяльності суддів на процес становлення і розвитку мусульманського права.

Практичне заняття №8-9

Тема 8-9. Закон як джерело права в основних правових системах

Мета. Дослідити вплив закону на функціонування основних правових систем

Питання для обговорення:

1. Роль закону в романо-германській правовій сім'ї.
2. Нормативно-правові акти та критерії їх класифікації.
3. Роль конституції та конституційних законів у формуванні романо-германського права.
4. Система законодавства.
5. Кодифікація.
6. Закон як джерело права в англосаксонській сім'ї.
7. Домінуюча роль конституційних законів.
8. Види статутів парламенту.
9. Делеговане законодавство.
10. Переваги та недоліки делегованого законодавства.
11. Кодифікація і збільшення ролі законодавства в мусульманському праві.

Практичне заняття №10

Тема 10. Правова доктрина в романо-германському, англосаксонському та мусульманському праві

Мета. Дослідити роль і місце правової доктрини в зазначених правових системах

Питання для обговорення:

1. Поняття правової доктрини.
2. Місце правової доктрини в системі джерел романо-германського права.

3. Роль глосаторів та коментаторів у рецепції римського права.
4. Вплив доктрини на законотворчість та правозастосування.
5. Значення доктрини в англосаксонській правовій сім'ї.
6. Роль праць визначних вчених-правознавців у розвитку загального права.
7. Види правових доктрин в англосаксонському праві.
8. Роль правової доктрини в мусульманському праві.

Практичне заняття №11

Тема 11. Правові системи, наближені до романо-германської (континентальної) правової сім'ї

Мета. Дослідити ступінь наближення до романо-германської правової сім'ї ряду правових систем сучасності

Питання для обговорення:

1. Особливості скандинавського права, що наближають його до романо-германської правової сім'ї.
2. Система джерел скандинавського права.
3. Датський та шведський напрямки у розвитку скандинавського права.
4. Латиноамериканські правові системи.
5. Джерела права в латиноамериканських правових системах.
6. Дуалізм латиноамериканського права.
7. Відмінності латиноамериканських правових систем від романо-германської правової сім'ї.
8. Особливості японської правової системи, її дуалізм.
9. Поєднання традиційних норм та принципів романо-германського права.
10. Кодифікація японського права XIX-XX століть.
11. Правові системи соціалістичних країн.
12. Основні джерела соціалістичного права, їх подібність до джерел романо-германського права.
13. Закон у системі джерел соціалістичного права.
14. Взаємозв'язок законів з іншими нормативно-правовими актами.

Практичне заняття №12

Тема 12. Релігійні правові системи. Традиційні правові системи

Мета. Дослідити багатофункціональність та кодифікацію зазначених правових систем

Питання для обговорення:

1. Багатофункціональний характер релігійних правових систем.
2. Іудейське право. Риси, що відрізняють його від інших релігійних правових систем.
3. Принципи іудейського права: поняття та види. Джерела іудейського права.
4. Особливості взаємодії іудейського релігійного права із сучасним світським правом Ізраїлю.
5. Загальна характеристика індуського права.
6. Джерела індуського права.
7. Кодифікація індійського права під впливом англійського права.
8. Канонічне право, його джерела. Вплив канонічного права на становлення романо-германського та загального права.
9. Правова система Китаю, її особливості.
10. Правові системи країн Африки: загальні особливості.

Практичне заняття №13

Тема 13. Традиційні правові системи.

Мета. Дослідити особливості правових систем Китаю, Японії та країн африканського континенту.

Питання для обговорення:

1. Правова система Китаю, її особливості.
2. Основні засади китайського права: конфуціанство, легізм.
3. Кодифікація китайського права.
4. Сучасне право Китаю.
5. Правові системи країн Африки: загальні особливості.
6. Основні джерела права країни Африки.
7. Вплив європейського права на правові системи країн Африки.

Практичне заняття №14

Тема 14. Змішані правові системи

Мета. Дослідити критерії класифікації змішаних правових систем

Питання для обговорення:

1. Поняття змішаного типу правової системи.
2. Критерії класифікації правових систем.
3. Групи держав зі змішаною правовою системою.
4. Правові системи В'єтнаму, Таїланду та Сінгапуру.
5. Поняття «субнаціональні» правові системи.
6. Регіональні правові системи.
7. Субрегіональний правовий простір.
8. Розгорнута класифікація видів правових систем.
9. Особливості субрегіональної правової системи.

Практичне заняття №15

Тема 15. Типологічні особливості правової системи України

Мета: дослідити роль і місце правової системи України серед правових систем сучасності

Питання для обговорення:

1. Основні риси постсоціалістичних правових систем.
2. Перехідний характер правової системи сучасної України.
3. Особливості нормативно-правових актів.
4. Процес зближення правової системи України з романо-германською правовою сім'єю.

6. Самостійна робота

Самостійна робота, як одна із форм засвоєння навчального матеріалу у вільний від обов'язкових занять час і без участі викладача, передбачає особистісно-орієнтовану організацію самоосвіти студента. Організація самостійної роботи вимагає особливої уваги, тому що частина питань кожної теми виноситься на самостійне опрацювання студентами, а матеріал, передбачений для засвоєння під час самостійної роботи, виноситься на екзамен.

Самостійна робота забезпечується необхідними навчально-методичними засобами (у тому числі конспектами лекцій, навчально-методичними розробками для самостійного вивчення дисципліни, періодичними виданнями). Студенти мають можливість самостійно опрацьовувати навчальний матеріал у бібліотеці, навчальних кабінетах і комп'ютерних класах з використанням мережі Інтернет.

Самостійна робота є обов'язковим модулем освітньої компоненти та передбачає виконання:

- блоку 1 – завдань по кожній із тем дисципліни за вибором студента;
- блоку 2 – у формі реферату, есе чи аналітичної доповіді.

Блок 1 самостійної роботи:

№ теми	Тематика
1.	Розробити структурно-логічну схему: поняття і структура правової системи.
2.	Розробити структурно-логічну схему: класифікація правових систем сучасності.
3.	Розробити структурно-логічну схему: особливості та характерні риси основних правових систем сучасності.
4.	Розробити структурно-логічну схему: глобальні тенденції еволюції правових систем.
5.	Розробити структурно-логічну схему: значення правового звичаю в основних правових системах.
6.	Розробити структурно-логічну схему: роль судової практики в романо-германському, англосаксонському та мусульманському праві.

7.	Розробити структурно-логічну схему: закон як джерело права в основних правових системах.
8.	Розробити структурно-логічну схему: правова доктрина в романо-германському, англосаксонському та мусульманському праві.
9.	Розробити структурно-логічну схему: правові системи, наближені до романо-германської (континентальної) правової сім'ї.
10.	Розробити структурно-логічну схему: релігійні правові системи.
11.	Розробити структурно-логічну схему: змішані правові системи.
12.	Розробити структурно-логічну схему: традиційні правові системи.
13.	Розробити структурно-логічну схему: типологічні особливості правової системи України.

Оцінка за блок 1 самостійної роботи визначається як середнє арифметичне оцінок, отриманих за виконання завдань по темах 1–13.

Блок 2 самостійної роботи – написання реферату, есе чи аналітичної доповіді за темами:

1. Основні підходи до класифікації правових систем.
2. Право як унікальне надбання західної цивілізації.
3. Зближення та уніфікація національних правових систем.
4. Головні етапи розвитку романо-германської правової сім'ї.
5. Роль університетів у розвитку романо-германського права.
6. Вплив романо-германського права на розвиток права у світі.
7. Головні етапи становлення та розвитку англосаксонського права.
8. Особливості розвитку загального права у США.
9. Вплив англосаксонського (загального) права на розвиток права у світі.
10. Західна і східна традиції європейського права.
11. Історія виникнення та основні риси мусульманського права.
12. Датський та шведський напрями у розвитку скандинавського права.
13. Особливості становлення та розвитку правових систем країн Латинської Америки.
14. Вплив європейського права на формування правової системи Японії.
15. Принципи іудейського права: поняття та види.
16. Вплив канонічного права на становлення романо-германського та загального права.
17. Вплив загальносвітових тенденцій правового розвитку на традиційні правові системи.
18. Основні риси постсоціалістичних правових систем.
19. Перехідний характер правової системи сучасної України.
20. Особливості інтеграції правової системи України в романо-германську правову сім'ю.
21. Правові системи соціалістичних країн: загальна характеристика.
22. Загальна характеристика правових систем традиційного типу.
23. Європейські правові традиції: спільні риси англосаксонської та романо-германської правових сімей.
24. Значення правової доктрини в правовій системі України.
25. Роль судової практики в правовій системі України.
26. Рецепція англійського права правовою системою Індії.
27. Взаємодія мусульманського релігійного та сучасного світського права.
28. Основні джерела канонічного права.
29. Виникнення конституційного контролю в США.
30. Загальна характеристика сучасного права Китаю.
31. Глобалізація та її вплив на правові системи світу.
32. Конфлікти та взаємодія правових систем світу.
33. Інтеграційні процеси та їх вплив на правову систему України.

34. Інформаційне суспільство та вплив інформації на правові системи сучасності.
35. Вплив агресії Російської Федерації проти України на правову систему нашої держави.

Виконанню самостійної роботи має передувати ґрунтовне опрацювання рекомендованих джерел, періодичних видань, наукових статей, законодавчих та підзаконних актів, Інтернет-джерел.

Робота повинна мати творчий, аналітичний, критичний і самостійний характер з тим, щоб забезпечити всебічно і добре обґрунтовані висновки.

Структура роботи:

Титульна сторінка, що містить назву навчального закладу, кафедри, дисципліни, тему реферату, ПІБ студента, групу, рік виконання.

Зміст, що містить перелік складових частин наскрізного проєкту із зазначенням сторінок.

Вступ – коротке введення в тему дослідження (1-2 сторінки).

Основна частина, що поділяється на розділи з теоретичним аналізом (12-15 сторінок).

Висновки – узагальнення результатів дослідження та пропозиції (1-2 сторінки).

Список літератури – перелік використаних джерел оформлюється відповідно до ДСТУ 8302:2015.

Додатки – за необхідності включаються графіки, таблиці, діаграми, які не увійшли до основного тексту.

Цитування та посилання: використання посилань на літературні джерела є обов'язковим. Посилання подаються у квадратних дужках із зазначенням номера джерела та сторінки (наприклад, [5, с. 123]).

Використання неавторських текстів без належного цитування не допускається.

Критерії оцінювання самостійної роботи:

90–100 балів – зміст виконаного здобувачем завдання для самостійної роботи повністю відповідає встановленим вимогам, містить елементи самостійного дослідження, а під час презентації результатів виконаного завдання здобувач демонструє знання і розуміння теми, викладає матеріал у логічній послідовності, показує уміння аналізувати і узагальнювати теоретичний і практичний матеріал та високий рівень підготовки презентації.

75–89 балів – зміст виконаного здобувачем завдання для самостійної роботи в основному відповідає встановленим вимогам, можуть бути несуттєві неточності, здобувач презентує матеріал у логічній послідовності, робить певні узагальнення і висновки, але на додаткові контрольні запитання відсутня повна відповідь, не наводить практичних прикладів у контексті тематичного теоретичного матеріалу або допускається незначних помилок у формулюванні понять, розрахунках при розв'язанні практичних завдань, презентація роботи при цьому має незначні недоліки як за змістом, так і за оформленням.

60–74 бали – у виконаному здобувачем завданні для самостійної роботи на недостатньому рівні висвітлено проблему, яка досліджувалася, логічного не завершений аналіз і оцінка стану об'єкту дослідження; наведені авторські пропозиції і рекомендації є загальними (без урахування особливостей об'єкту дослідження) і недостатньо обґрунтованими; здобувач припускається значних помилок у розрахунках при розв'язанні практичних завдань роботи; матеріал презентує фрагментарно, без логічної послідовності, відповіді на запитання нечіткі, презентація роботи при цьому має значні недоліки як за змістом, так і за оформленням.

1–59 балів – зміст виконаного здобувачем завдання для самостійної роботи не розкрито, оформлення і презентація роботи не відповідає встановленим вимогам, відповіді на запитання відсутні, неточні або неповні, не наведені шляхи вирішення проблеми або вони не обґрунтовані та випадкові.

7. Організація і проведення тренінгу

Тренінг «Тенденції правових систем сучасності»

Тренінг з дисципліни «Правові системи сучасності» проводиться у навчальному процесі з метою вироблення практичних навичок роботи у команді, розвитку здатності прогнозувати поведінку інших учасників та освоєння методів групової комунікації у вирішенні завдань з аналізу особливостей правових систем сучасності.

Порядок проведення тренінгу

Вступна частина проводиться з метою ознайомлення студентів з темою тренінгового заняття.

Організаційна частина полягає у створенні робочого настрою у колективі студентів, визначенні правил проведення тренінгового заняття. Можлива наявність роздаткового матеріалу у

вигляді таблиць, бланків документів.

Практична частина реалізовується шляхом виконання завдань у групах студентів з певних проблемних питань теми тренінгового заняття.

Підведення підсумків. Обговорюється результати виконаних завдань у групах. Обмін думками з питань, які виносились на тренінгові заняття.

Завдання для тренінгу:

1. Глобалізація, регіоналізація чи урбанізація? Перспективи розвитку правових систем сучасності. Можливі загрози та шляхи їх подолання.
2. Вплив права міжнародних організацій на правові системи сучасності.
3. Моделювання розвитку правових систем змішаного типу та їх впливу на сучасні правові процеси.

Завдання: досягнути єдиного розуміння студентами сучасної «правової географії», перспектив розвитку правових систем, в т.ч. України, спробувати спрогнозувати можливі шляхи трансформації правових систем сучасності.

Кожне завдання тренінгу оцінюється окремо за 100 бальною шкалою.

Критерії оцінювання тренінгу:

90–100 балів – здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час відповідей, ґрунтовно аналізує аналітичні матеріали, глибоко та всебічно розкриває зміст завдань тренінгу.

75–89 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але на додаткові контрольні запитання відсутня повна відповідь, при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки, поверхнево аналізує аналітичні матеріали.

60–74 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом та викладає його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності, відповіді на запитання нечіткі, допускає помилки та поверхнево аналізує аналітичні матеріали.

1–59 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст завдань тренінгу, допускаючи при цьому суттєві неточності, не аналізує аналітичні матеріали.

8. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

В процесі вивчення дисципліни «Правові системи сучасності» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- поточне опитування, тестування;
- презентації результатів виконаних завдань;
- оцінювання результатів модульного контролю;
- оцінювання результатів самостійної роботи студентів;
- наукова дискусія;
- інші види індивідуальних і групових завдань;
- екзамен.

9. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Для виконання усіх видів завдань студентами і проведення контрольних заходів встановлюються конкретні терміни. Перескладання модулів проводиться в установленому порядку.

Політика щодо академічної доброчесності. Списування під час проведення контрольних заходів заборонені. Під час контрольного заходу студент може користуватися лише дозволеними допоміжними матеріалами або засобами, йому забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими студентами, використовувати, розповсюджувати, збирати варіанти контрольних завдань.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим, пропуски практичних занять відпрацьовуються. За об'єктивних причин (наприклад, карантин, воєнний стан, хвороба, закордонне стажування) навчання може відбуватись в дистанційній формі за погодженням із керівником курсу з дозволу дирекції факультету.

10. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Правові системи сучасності» визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	Модуль 4	Модуль 5
10%	10%	10%	10%	5%	15%	40%
Поточне оцінювання	Модульний контроль №1	Поточне оцінювання	Модульний контроль №2	Тренінг	Самостійна робота	Екзамен
Оцінка за поточне опитування визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час практичних занять	Підсумкова письмова робота	Оцінка за поточне опитування визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час практичних занять	Підсумкова письмова робота	Оцінка за тренінг визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час виконання завдань тренінгу	Оцінка за самостійну роботу визначається як середнє арифметичне оцінок, отриманих за виконання завдань самостійної роботи блоку 1 і 2	Тестові завдання Задачі Теоретичне питання

Шкала оцінювання:

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер тем
1	Фліпчарт	1-13
2	Ноутбук	1-13
3	Проектор	1-13

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Гапотій В.Д. Основні правові системи світу: навчальний посібник / В.Д. Гапотій, О.Л. Жильцов, Г.І. Воржевітіна. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. 279 с.
2. Ivaniuk V. Amendments to the Constitution: Comparative Legal Aspects. In *legibus fundamentum rei publicae*. Collection of Scientific Papers of the Comparative Research Platform 2023/ redakcja naukowa Marcin Wielec, Paweł Sobczyk, Bartłomiej Oręziak. Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, 2025, pp. 449-496. ISBN 978-83-67149-75-4
3. Іванюк В., Корпан П., Гудима Н. Застосування заходів адміністративного примусу в умовах воєнного стану. ПРАВО.UA. № 1, 2025. С. 42-49. DOI: <https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2025.1.7>
4. Іванюк В.Д. Обмеження прав і свобод людини в умовах воєнного стану. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід*: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 19-20 квітня 2024 року). Тернопіль: ЗУНУ, 2024. С. 287-289.
5. Ivaniuk, V. (2024). Theoretical and legal fundamentals of administrative offences prevention. *Law, Policy and Security*, 2(1), 46-57. DOI: 10.62566/lps/1.2024.46
6. Іванюк В.Д. Правове регулювання прав дітей в умовах війни. *Російсько-українська війна: право, безпека, світ*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 29-30 квітня 2022 року). Тернопіль: ЗУНУ, 2022. С. 66-68.
7. Іванюк В. Роль медіації у вирішенні конфліктів та спорів у сфері інтелектуальної власності. Медіація.Ua: нові підходи та інструменти менеджменту конфліктів у сучасних умовах. Колективна монографія партнерів проєкту Erasmus+ Медіація: Навчання та трансформація суспільства/ MEDIATS 599010-EPP-1-2018-1-NL-EPPKA2-SBHE-JP / за ред. О.А. Сєдашової, О. М. Карпової. Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2022. С. 140-149.
8. Іванюк В., Пустовий О. Інститут кримінальних проступків у законодавстві України та зарубіжних держав. *Актуальні проблеми правознавства*. № 3 (27). 2021. С. 135-140. DOI: 10.35774/app2021.03.135
9. Іванюк В. Д. Правове регулювання медіації: досвід України та європейських держав. *Наукові записки. Серія : Право*. № 11. 2021. С. 21-25. DOI: 10.36550/2522-9230-2021-11-21-25
10. Петришин О. В. Правова карта сучасного світу : навч. посіб. для студентів-магістрів юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів / О. В. Петришин, О. В. Зінченко. Харків : Право, 2018. 508 с.
11. Пильгун Н. В. Поняття правової системи України та її функціонування у суспільстві. *Юридичний вісник*. № 3 (52), 2019. С. 47-54.
12. Правові системи сучасності : навч. посіб. для магіст. права / Ю. С. Шемшученко, Н. М. Оніщенко, О. В. Зайчук та ін.; відп. ред. Ю. С. Шемшученко. К.: Юридична думка, 2012. 492 с.
13. Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: зб. наук. праць / За ред. Ю. С. Шемшученка, І. С. Гриценка, О. К. Маріна; упор. О. В. Кресін, І. М. Ситар. К.: Логос, 2011. 520 с.
14. Турута О. В. Глобалізація та її вплив на класифікацію сучасних правових систем світу. *Публічне право*. 2012. № 1 (5). С. 254-260.
15. Bondaruk, M., Melenko, S. H., Omelchuk, L., Radchenko, L., & Levenets, A. (2021). Justicia juvenil y protección de los derechos del niño en Europa: la práctica del tribunal europeo de derechos humanos. *Cuestiones Políticas*, 39(68), 167-185. Recuperado a partir de: <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/35405>.
16. Horielova V. Yu. Moral aspects of protection of personal data of individuals in international documents and judgments of the European court of human rights. *Альманах міжнародного права*. 2020. Випуск 23. С.96-102.
17. Council of Europe Strategy for the Rights of the Child (2016-2021). URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168066cff8>.
18. Human Rights, Health and Poverty Reduction Strategies. URL: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/ESCR/Health/HHR_PovertyReductionsStrategies_WHO.pdf.
19. Human Rights Committee General Comment No. 36 (2018) on article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights, on the right to life. Advance unedited version CCPR/C/GC/36, 30 October 2018. URL: https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/1_Global/CCPR_C_GC_36_8785_E.pdf
20. Summary of the full-day meeting on the rights of the child Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights. URL: <https://undocs.org/en/A/HRC/23/59>.

21. Handbook on Statelessness in the OSCE Area International Standards and Good Practices. URL:<https://www.osce.org/handbook/statelessness-in-the-OSCEarea?download=true>).
22. Біла-Кисельова А. А. Міжнародні стандарти щодо прав осіб, які ув'язнені та очікують на судовий розгляд. Альманах міжнародного права. 2020. Випуск 23. С.87- 95.
23. Біліченко В.В. Міжнародні стандарти щодо захисту ключових прав та свобод людини в діяльності правоохоронних органів України. Наукові праці Національного університету "Одеська юридична академія". 2020. Том 27. С.30- 35.
24. Кулі-Іванченко К. К. Міжнародні соціальні стандарти прав людини. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. №1. С.55-58.
25. Камінська Н.В., Чернявський С.С., Перунова О.С. Законодавче регулювання та міжнародні стандарти гендерної рівності : лекція. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 23 с.
26. Огляд рішень Європейського суду з прав людини (грудень 2020 року). Рішення за період із 01.12.2020 по 24.12.2020 / Відпов. за вип.: О. Ю. Тарасенко, Д. П. Мордас, Р. Ш. Бабанли. Київ, 2021. 66 с.
27. Основи міжнародно-правових стандартів прав людини : навч.-метод. посібник / за ред. завідувача кафедри міжнародного та європейського права О. В. Бігняка. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 168 с.
28. Римаренко С. Міжнародні стандарти захисту прав національних меншин. Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2018. Випуск 4 (78). С. 129-142.
29. Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О. Організаційно-правовий механізм захисту прав людини Європейського Союзу / Challenges and prospects for the development of legal systems in Ukraine and EU countries: comparative analysis: Collective monograph. Riga : Izdevniecība "BaltijaPublishing", 2020. Volume 2, pp. 129- 144).
30. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини: навч. посібник / Л. Р. Наливайко, К. В. Степаненко. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184 с.